

Norrtälje Naturcentrum

Verksamhetsberättelse 2018

Juridiskt namn - Norrtälje Naturvårdsstiftelse

Förord

”Norrtälje Naturcentrum är en mångfacetterad verksamhet med fokus på naturvård, hållbarhet och lärande. Vi arbetar med deltagaren i fokus - en framgångsfaktor för att bygga hållbara relationer till naturen för både gammal och ung. Vi arbetar med naturvård på bred front, vi är ledare och inspiratörer avseende utomhuspedagogik och stolt förvaltare av Färsna gård”

Uppdelat på tre verksamhetsgrenar; Naturvård, Utomhuspedagogik och förvaltning av Färsna gård, strävar Naturcentrum i alla delar efter att vara just det som beskrivs ovan (citat från NNC hemsida). I alla projekt är deltagaren i fokus och i alla avseenden vill verksamheten vara en resurs och inspiratör. Drivkraften är övertygelse och en vilja att förändra, förbättra och påverka med naturen och människan i fokus.

2018 var ett mycket framgångsrikt år för naturvården inom Norrtälje Naturcentrum. Sammanlagt har 10 projekt och uppdrag genomförts och ytterligare ett antal projekts har initierats. Under året har tre personer varit helt eller delvis anställda för att arbeta med naturvårdsprojekt och uppdrag. Naturvården har under året arbetat med skog, jordbrukslandskap och vattenmiljöer och fokus har legat på kurser och utbildningar, samt friluftsliv och naturturism. En ansökan till Havs- och vattenmyndigheten (HaV) avseende samordning av vattenvård i Norrtälje, Vallentuna och Österåkers kommuner lämnades in i augusti och beviljades i december. Detta innebär att Naturcentrum från årsskiftet kommer att leda samordningen av vattenvårdsfrågor i dessa kommuner och därmed bredda verksamheten ytterligare.

Den utomhus-pedagogiska verksamheten har under 2018 dominerats av flera omfattande uppdrag åt Norrtälje kommun. Det största uppdraget var ett samarbete i projektet ”Naturen en väg till integration och mångfald i Norrtälje kommun” som var ett så kallat §37-prjekt med stöd från Länsstyrelsen och omfattade 1,2 miljoner kr. Personalen har även arbetat med betydande uppdrag från Barn- och utbildningsförvaltningen; Naturdagar för grundskola, fortbildning och naturdagar för förskola samt fortbildning för fritidspedagoger samt utöver detta genomfört många övriga naturdagar, utbildningar och processledningsuppdrag i kommunen.

Naturcentrum har under verksamhetsåret 2018, liksom tidigare år, förvaltat Färsna gård på uppdrag av Norrtälje kommun. Styrelsens AU har under året arbetat för att få kommunen att ta fram ett nytt hyreskontrakt avseende fastigheten, och ett nytt verksamhetsavtal som reglerar gemensamma målsättningar för Färsna gård samt det ekonomiska stödet till Norrtälje Naturcentrums verksamhet (verksamhetsbidraget). I november 2018 undertecknades båda dessa dokument. Norrtälje Naturcentrum och Norrtälje kommuns gemensamma målsättning för förvaltning av Färsna gård är att ”Naturcentrum skall driva och utveckla Färsna gård till ett öppet besöks-, informations- och utbildningscentrum för olika aktiviteter knutna till naturvård, friluftsliv, kulturmiljövård, djurhållning samt småskaligt jord- och skogsbruk”. Under hela året har Naturcentrum också bevakat processen med bygget av personalutrymmen och aktivitetslokal på gården i den ”nya ladugården”. Denna process har pågått under många år men tycks nu äntligen ha tagit ett avgörande kliv framåt och upphandling av bygget förväntas ske i början av 2019.

I det nya verksamhetsavtalet förbinder sig kommunen att dels täcka Naturcentrums hyreskostnad med ett årligt hyresbidrag som uppgår till 962 400 kr per år, och dels att stödja Norrtälje Naturcentrums verksamhet med 600 000 kr 2019. Kommunen anslår även 300 000 kr för att täcka kostnader för el, VA, grönyteskötsel, städning och soptömning – något som kommunen tidigare avtalat och betalat. Det nya verksamhetsavtalet gäller endast 1 år, tom 2019-12-31. Kommunens verksamhetsbidrag ger

verksamheten en grundtrygghet, vilket genererat ett ökat antal projekt och uppdrag och bidragit till att 2018 var ett ovanligt stabilt år ur ekonomiskt hänseende.

Norrtälje Naturcentrum har under 2018 lagt en hel del arbete på marknadsföring för att förtydliga vår verksamhet och associera den med nätverk och sammanhang där vi vill vara en naturlig del.

Verksamheten arbetar sedan 2017 under namnet "Norrtälje Naturcentrum", vilket har visat sig mer lättillgängligt för deltagare, kunder och uppdragsgivare. Det juridiska namnet Norrtälje Naturvårdsstiftelse kvarstår.

Naturcentrum ser fram emot 2019 och många nya uppdrag och projekt att genomföra och förvalta, och nya verksamhetsområden att erövra.

Lotta Andersson, Verksamhetsledare

Innehållsförteckning

Verksamhetsberättelse 2018

Färsna gård	s.6
Utomhuspedagogik	s.9
Naturvård	s.15
Styrelse och personal	s.22
Köpta tjänster och utbildning	s.23
Naturvårdsstiftelsen i media	s.24

Foto: Tobias Nilsson, Anna Westerlund, Susanne Jansson, Lotta Andersson och Christoffer Hallbäck

Färsna gård

Förvaltning av Färsna gård

Färsna gård är en öppen gård och ett småskaligt jordbruk strax norr om Norrtälje stad. Gården och dess omgivande marker ägs av Norrtälje kommun och förvaltas sedan 2009 av Norrtälje Naturcentrum. Förvaltningsområdet omfattar byggnader, gårdsplan, gårdsnära skogsområden, åkrar och betesmarker.

Som förvaltare av Färsna gård kan Norrtälje Naturcentrum nyttja gården för egen verksamhet, till exempel för naturskole- och kursverksamhet, men förvaltningsansvaret innebär också samordning av gårdens olika verksamheter och praktisk skötsel av omgivande marker. Norrtälje Naturcentrum ska även anpassa och tillgängliggöra gården för det rörliga friluftslivet.

Sedan 2014 ansvarar stiftelsen för hyres-, el- och VA-kostnader för hela gården och tecknar egna avtal för dessa. Kostnaden täcks emellertid av ett hyresbidrag och ersättning för el- och VA- kostnader utgår med faktiskt belopp mot redovisning till kommunen. Under 2018 har ett nytt hyres- och verksamhetsavtal förhandlats. 2018 har NNC haft ett verksamhetsbidrag omfattande 600 Tkr för att hålla gården öppen, tillgänglig och inbjudande.

Redan 2013 antog Norrtälje kommun en. upprustningsplan för Färsna gård. Under perioden 2013 - 2016 skedde stora förändringar i upprustningsplanen och 1 juni 2016 togs beslut i kommunstyrelsens arbetsutskott om att tillsvidare lägga planen åt sidan. Två prioriterade åtgärder kvarstod dock, att genomföra - energibesparande åtgärder i gårdens olika byggnader samt att bygga ut lagstadgade personalutrymmen. Ingen av dessa åtgärder har heller under 2018 förverkligats, men däremot har byggplanen för den nya "ladugården" innehållande aktivitetslokal och personalutrymmen som påbörjades 2017 fortsatt. Den ursprungliga planen har dock krympt väsentligt. Byggstart är nu beräknad till sommar 2019.

Förutom Norrtälje Naturcentrum finns ett flertal andra föreningar och organisationer på gården. Det är bland annat Veterantraktorklubben Norrtälje och Färsna 4H, vilka båda är ideella föreningar med en väl etablerad verksamhet och många medlemmar. Under 2018 har samarbetet mellan Naturcentrum och föreningarna intensifierats. Bland annat eftersom Naturcentrum genomfört ett projekt avseende odling av äldre spannmålssorter "Grönt kulturarv". Veterantraktorklubben har varit mycket delaktiga och engagerade i detta. De har tex hjälpt till med plöjning och harvning av åkrarna.

2018 har odling stått i stort fokus på Färsna gård. Både på åkrarna och i köksträdgården har det odlats som aldrig förr. Bakgrunden till dessa satsningar är det ovan nämnda projektet "Grönt kulturarv", men även projekt och satsningar som har kunnat bli verklighet genom Roslagens Sparbanks Stiftelsers bidrag och personalens entusiasm. Köksträdgården, vår "mångfaldsodling", har till ytan fördubblats. Där har deltagare i alla åldrar varit medskapare av en odling där lärande om hållbarhet är central. Potatis, morötter, betor, kål av många olika slag, pumpor, tomat, gurka är några exempel på vad som odlats. Genom samarbetet med SESAM har vi hållit kurs i fröodling och fått mycket fint utsäde. Fröer av kultursort ger odlingarna ett ännu större mervärde. Naturcentrum fick även stor hjälp genom RÖLUNDA som sponsrade verksamheten med produkter för att visa på odling som en väg till integration.

Att odla i större skala kräver många flitiga och engagerade människor. Till hjälp under odlingsåret har Naturcentrum bland annat haft Sohrab Jafari som har varit placerad på Naturcentrum i en så kallad "extratjänst" från Norrtälje kommun. Sohrab kommer ursprungligen från Afghanistan och har arbetat hela sitt liv med grönsaksodling. Extratjänsten har inte inneburit någon kostnad för Naturcentrum, men varit till en stor hjälp med tillsyn, bevattning och skörd och en förutsättning för att vi kunnat genomföra odling med sådan framgång 2018. Även praktikanter från Norrtälje Teknik- och Naturbruksgymnasium har varit delaktiga, liksom arbetstränande, sommarjobbare från kommunen, elever från kommunens olika skolor och Naturcentrums egna naturvårdare, Anneli Nohrin och Kristian Berlin under handledning av Lena Bäckman. Huvudansvariga för odlingsprojekten var Susanne Jansson och Tobias Nilsson. Under året har man kunnat följa odlingarna på Färsna i sociala medier under haschtagen #odlingpåfärsna.

Gårdsrådet är ett forum för att sammanföra gårdens olika aktörer och skapa samförstånd i frågor som rör gårdens utveckling. Gårdsrådet som består av Norrtälje Naturcentrum, Veterantraktorklubben, Färsna 4H, och även representant från Café Rekommenderas, har träffats och sammanträtt fyra gånger under året.

Under november månad drabbades Färsna gård av en inbrottsvåg, och hade intrång i hus och bodar vid sammanlagt tre tillfällen under loppet av fyra veckor. Skadad inredning och stöld av bilar samt viss elektronik blev utfallet. Ingen människa eller något djur kom till skada, men chocken och obehaget hos gårdens personal var påtaglig.

Mötesplats Färsna gård

Gemenskap är en viktig del av Färsna gård. Därför bjuder Naturcentrum varje midsommar och varje advent till gemensamt ”gårdsfika” för alla som på något sätt varit en viktig del av gården under året. Det är fina och högtidliga stunder där en viktig del av grunden till goda relationer läggs.

Lika viktigt är det förstås för gården att bibehålla sina traditionsenliga dagar för allmänhet och besökare; Midsommarfirande, Färnsdagen och Julmarknaden. 2018 inleddes midsommarfirandet i sedvanlig ordning med iordningställande av midsommarstången med hjälp av elever från SFI (Svenska för invandrare) redan dagen innan midsommarafton. Därefter tog Veterantraktorklubben vid och höll i ett mycket uppskattat Midsommarfirande den 22 juni.

Färnsdagen genomfördes 15 september med projektet ”Naturen en väg till integration och mångfald” i ryggen och lockade ca 800 Besökare. Även julmarknaden 1 december var välbesökt. Trots regn och ruskväder kom ca 500Personer

Under sommaren var även Färsna gård spelplats för 2018 års upplaga av H´ allsång, arrangerat av Kultursparken. Allsångskonceptet, som tidigare huserat i Societetparken i Norrtälje, omfattade 2018 tre tillfällen – 25 juli, 1 augusti och 8 augusti – och drog mängder av besökare till gården.

Sedan 2017 har caféet på Färsna gård drivits av det sociala företaget Café Rekommenderas. Det har varit ett välkommet inslag på gården med ekologiska och rättvisemärkta produkter och gott fika. Dock lämnade Rekommenderas gården i oktober 2018, och lokalen i Tupplidret övergick till Naturcentrums regi. Tanken är att åter driva ett café på gården på sikt, men till dess att finansiering och tillstånd är ordnat kommer lokalen att användas för verksamhet men framför allt hållas öppen och tillgänglig som värmestuga för gårdens alla besökare.

Utomhuspedagogik

I den utomhuspedagogiska verksamheten arbetar Naturcentrum med aktiviteter och processer knutna till natur, friluftsliv, folkhälsa, skolutveckling, mångfald/integration, småskaligt skogsbruk- allt mot hållbar utveckling. Fokus ligger på utomhuspedagogik i medvetet ledarskap. Utomhuspedagogik är ett plastbaserat lärande. I skiftande miljöer synliggörs människors förmågor, kunskaper och erfarenheter. Det är en metod för att se människan i ett resursperspektiv. Med utgångspunkt från det ska lärandet föras framåt. En verksamhet ute och inne i växelverkan kopplar ihop teori och praktik, vilket ger ökad förståelse och en mer tillgänglig verksamhet. I utomhuspedagogiken är lilla gruppen central och det är en stor framgångsfaktor. Naturcentrum anser att utomhuspedagogik är applicerbart i förskola, skola, gymnasium och även sfi. Norrtälje Naturcentrum vill visa på naturens möjligheter att lära och utvecklas på bästa sätt och vill vara en resurs för olika samhällsfunktioner som utbildning, vård, omsorg, förvaltningar och andra organisationer genom aktiviteter i natur-, trädgårds- och gårdsmiljö på Färsna gård och i hela Roslagen. Våra metoder och vistelse i gröna miljöer är ett konkret sätt att arbeta mot många av FNs 17 Hållbarhetsmål.

Naturdagar och undervisning

Under 2018 har Norrtälje Naturcentrum arrangerat naturdagar för ca 2 200 elever fördelat på naturdagar vår, sommar, höst och vinter. Dagarna har bedrivits utomhus året runt och årstidernas växlingar har utnyttjats. Naturdagarna och aktiviteterna är kopplade till gällande läroplaner och kursplaner, som en väg mot högre måluppfyllelse för eleverna/barnen, bättre hälsa, ökad självkänsla och välbefinnande. Naturdagarna har främst under 2018 berört odling, vinterekologi, biotoper, hållbar utveckling, språk, naturvård, svenska djur och friluftsliv. Roslagens Sparbanks Stiftelser har delfinansierat ett begränsat antal Naturdagar för elever från skolor i Norrtälje kommun. Deras stöd är ovärderligt och i dagsläget en förutsättning för att elever ska få möjlighet till naturdagar på Norrtälje Naturcentrum. Norrtälje kommun har också delfinansierat andra naturdagar för elever från Norrtälje kommuns grundskolor.

Det är huvudsakligen elever och förskolebarn från Norrtälje kommun som besöker oss. Men Norrtälje Naturcentrum besöks även av elever från andra kommuner, till exempel Montessoriskolan i Vasastan, Stockholm (högstadium), kommer till Färsna gård för 11 skoldagar årligen. Dessa dagar är ett komplement till deras ordinarie verksamhet. Trenden att Naturcentrum åker ut och besöker fler förskolor i deras närmiljö och har Naturdagar på plats med barn och pedagoger har fortsatt 2018. Det är en positiv utveckling då vi når flera människor geografiskt och är med och bidrar till en mer likvärdig och tillgänglig utbildning. Genom detta visar vi på de möjligheter naturen och landskapet ger runt om i Roslagen.

Vi genomför Naturdagar för förskola, grundskola, gymnasium och vuxenutbildning (sfi).

Avtal

Under 2018 har Norrtälje Naturcentrum haft avtal med fem skolor och förskolor i Norrtälje och Stockholm. Det är Norrtälje Teknikgymnasium, Freinetskolan Hugin i Norrtälje, Montessoriskolan i Norrtälje, Freinetskolan Mimer i Norrtälje, Naturbarnstugan I Ur och Skur i Norrtälje och Vasastans Montessoriskola i Stockholm. Avtalen innefattar att de bland annat kan nyttja Färsna gårds lärmiljöer, nyttja lokaler och låna markytor till skolavslutningar mm. Avtalen är unika för varje skola. Dessa verksamheter får använda varumärket Färsna gård i sin marknadsföring. Avtalen innefattar även i vissa fall undervisning med personal från Norrtälje Naturcentrum. Detta är en spännande process. Hur kan så många människor som möjligt få ta del av Färsna gårds unika miljöer och samarbeta med Norrtälje Naturcentrum som en långsiktig del i respektive verksamhet? Avtalskunder nyttjar möjligheterna och många av förskolebarnen och eleverna är på gården regelbundet varje vecka under skiftande säsonger under Norrtälje Naturcentrums försorg. Montessoriskolan i Norrtälje hade sin skolavslutning i trädgården i juni med ca 500 personer. Pedagoger nyttjar även lokaler och miljöer under planeringsdagar och som inspiration.

Uppdrag

Föreläsningar och workshops

Norrtälje Naturcentrum har hållit fortbildningar för förskola. I maj hölls en kurs om Utematlagning och säkerhet, samt i september om Naturslöjd och uppe i Hallstaviks skogar hölls 2 workshops om no/språk ute. Sammanlagt deltog 50 pedagoger.

Barn och Utbildningsförvaltningen gav under hösten i uppdrag åt Norrtälje Naturcentrum att göra en satsning för förskola som ett led i kvalitetshöjande åtgärder. Vi fick i uppdrag att visa på utomhuspedagogikens möjligheter för ökad måluppfyllnad. NNC arrangerade 3 Pedagogträffar på Färsna gård om utomhuspedagogikens möjligheter. Dessutom arrangerades 15 Naturdagar på förskolor runt i kommun, samt att NNC producerade läromedel till de förskolor som deltog i satsningen. Sammanlagt deltog 300 barn och unga i satsningen.

Skolinspektionen gav ut en rapport där de granskat fritidshemsverksamheten runt om i Sverige gällande språk och arbete med naturen. Det behövde stärkas även i Norrtälje kommun. Barn- och utbildningsförvaltningen gav då i uppdrag till NNC att göra en satsning med föreläsningar och workshops för personal på alla kommunala och fristående fritidshem. Under 2018 genomförde vi en föreläsning och en workshop där 50 pedagoger deltog. Under 2019 kommer föreläsningen upprepas 3 gånger samt 5 workshops. Allt är fullbokat. Detta är ett stort genombrott för NNC att sprida kompetens och finnas som inspiratör och idébärare på så många av fritidshemmen. Efter avslutad utbildningssatsning kommer vi haft 220 deltagare i detta och spridningen av utomhuspedagogik i medvetet ledarskap ökar markant i Norrtälje kommun.

Processledning

Norrtälje Naturcentrum har genom uppdrag processlett förskolor då de vill förflytta mer av den pedagogiska verksamheten ut till lärmiljöerna och se möjligheterna i ett lärande ute och inne i växelverkan. Vi har processlett arbetslag kontinuerligt under året, samt haft naturdagar tillsammans med barn och pedagoger i förskolornas närmiljö. Under 2018 har denna processledning skett tillsammans med pedagoger och förskolechefer på Skederids förskola i Finsta, Västertorps förskola i Rimbo, Tallbackens förskola i Hallstavik och Herrängs förskola. Norrtälje Naturcentrum har på detta sätt konkret bidragit till inspiration, kunskapshöjning och ökad medvetenhet om naturen, samt friluftslivets och utomhuspedagogikens möjligheter. Norrtälje Naturcentrum har i dessa processer träffat ca 40 pedagoger kontinuerligt i små arbetslag under hela året, samt haft Naturdagar med ca 100 barn och pedagoger vid upprepade tillfällen som en del i processen.

Studiebesök

I mars besökta NU (Nolla utanförskapet) Norrtälje Naturcentrum för att se på verksamheten och tillsammans diskuterade vi utvecklingsmöjligheter med odling, natur och inkludering.

I september fick vi besök från Kina av två utbildningsentreprenörer som tillsammans med Anders Szczepanski från Linköpings universitet kom till Färsna för en inspirationsdag. Kineserna var intresserade av att hitta samarbetsparter för att utbilda pedagoger i skandinavisk utomhuspedagogik.

Event/aktiviteter

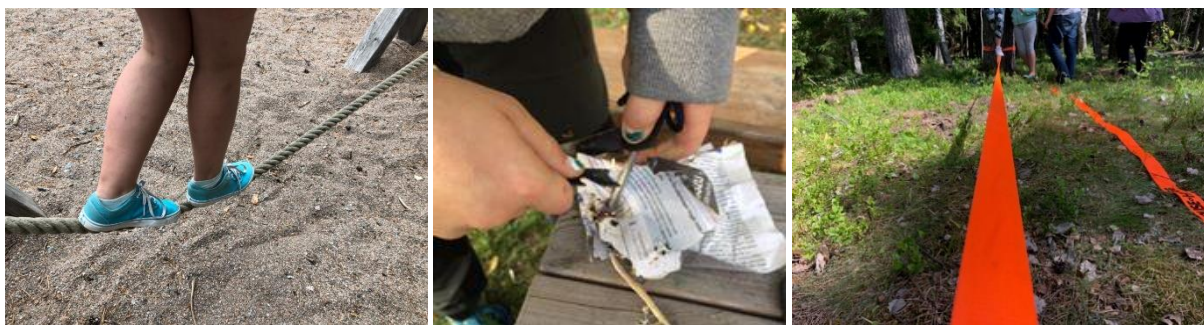
I september arrangerade NNC en bokrelease i Färsna gårds trädgård - för äntligen blev boken *Växtkraft* klar som varit en del i Arvsfondenprojektet *Natur och växtkraft för alla*. Boken delas ut till alla barn, unga och vuxna som deltagit i projektet. Boken kommer spridas till förskolor, skolor, skolkök, vård mm för att visa på Naturcentrums metoder som ett led i högre måluppfyllnad i skola och mot bättre folkhälsa. Boken har tryckts upp i 300 exemplar.

Projekt

Naturdagar - ett sinnligt läromedel för alla elever i Roslagen har varit en pedagogisk satsning som Roslagens elever kunnat ta del av. Ekonomisk delfinansiering av Naturdagar från Roslagens Sparbanks stiftelser har gjort det möjligt för fler elever att lära i autentiska miljöer på och vid Färsna gård. Norrtälje Naturcentrum har även genomfört naturdagar med förskolebarn på andra platser i kommunen. De 60 dagar vi ska genomfört har förverkligats med råge.

Genom samarbete med BUMM (Barn- och Ungdomsmedicinsk mottagning) på Norrtälje sjukhus, genomförde Naturcentrum ett **lovläger** i juni 2018 för barn och ungdomar som deltar i barnmottagningens *Hälsa för livet*. Genom friluftsliv har målet varit att visa på allt roligt man kan göra i naturen och det främjar fysisk aktivitet och välbefinnande. Veckan avslutades med lunch vid vindskyddet i skogen där deltagarna bjöd sina familjer, anhöriga, samt personalen på BUMM på lunch. Lägre hade 8 deltagare och under avslutningsaktiviteten deltog 35 personer. Norrtälje Naturcentrum har haft för- och efterträffar för deltagare. Under 2018 träffades även gruppen i Färsna gårds lokaler då BUMM ansvarade. NNC hade i samband med detta uteaktiviteter för barn och hela familjerna.

Naturen en väg till integration stöds av Roslagens Sparbanks stiftelser 2018 - 2020. Norrtälje Naturcentrum arbetar vidare med integration/ mångfald långsiktigt då vi är trygga i vår metod, vårt ledarskap och övertygelse att detta är en fantastisk metod. Under året arbetade vi vidare med utveckling av Färsna som basplast för integration. Genom Roslagens Sparbanks Stiftelsers stöd 2018, kunde vi skriva en ansökan tillsammans med Norrtälje kommun till Länsstyrelsen för fortsatt stöd inom ramen för etablering av nyanlända, § 37. 2018 har Norrtälje Naturcentrum drivit samverkansprojekt med Norrtälje kommun, **Naturen en väg till integration/mångfald i Norrtälje**. Det är utvecklingsmedel från §37 för att underlätta etablering av nyanlända. Naturcentrum är projektledare och ansvarig för genomförandet. Kommunens integrations-strateg är kontaktperson och projektet är en del i TINK (Trygg i Norrtälje kommun). Prioriterad målgruppen är kvinnor med kort eller ingen skolbakgrund, samt ensamkommande unga och nyanlända familjer. Det har innefattat språkträning i praktiken, hållbar praktik, Natur för ALLA samt seminarium. Varje vecka har vi haft kvinnor med låg litteracitet i aktivitet som vi kallar Grönt klassrum. Genom odling, matlagning, naturaktivitet och hantverk synliggörs kvinnornas förmågor och erfarenheter. Här sker en naturlig språkträning. Lilla gruppen är en av framgångsfaktorerna och här har vi knutit till oss en kompetent volontärgrupp som möjliggör det. Muntlig språkträning är i fokus. Under året har vi också kunnat utveckla hållbar praktik med trygg handledning. Målet är att sedan kunna lotsa deltagare vidare i annan praktik, utbildning eller arbete.

Projektet har arrangerat 6 naturaktiviteter för barn och unga på lov och helger för att visa på naturens möjligheter på olika sätt ur flera hållbarhetsperspektiv. Projektet har även genomfört två seminarium för att visa på de gröna miljöernas möjligheter för inkludering och etablering. Det var i mars och oktober. Sammanlagt deltog 40 personer. Utifrån detta knöts nya kontakter och olika idéer uppkom. Projektet har under året utvecklat ett samarbete med Design- och språkcentret Livsstycket i Tensta som har varit på besök med ca 8 deltagare på Färsna vid två tillfällen, och Naturcentrum har varit på besök i Tensta med både deltagare och volontärer.

Naturcentrum vill hitta vägar för att verksamhet ska finnas som en långsiktig resurs i Norrtälje kommun. Vi har metoderna, ledarskapet och passionen- naturen, odlingen är vår resurs. Vi ser fram emot fortsatta processer kopplade till inkludering, mångfald och se människor i ett resursperspektiv. Utmaningen är att få till en långsiktighet. Vi sökte fortsättningsstöd från Länsstyrelsen inför 2019 för att förtäta samarbeten mellan projekt och olika förvaltningar. Detta beviljades och vi ser med tillförsikt framemot att arbeta vidare för att bli en sluss och aktivitetsplats för framförallt prioriterad målgrupp som är människor med låg litteracitet och mycket långt från arbetsmarknaden.

Naturvård

Naturvården har 2018 accelererat och drivit inte mindre än 10 projekt under året. Utöver det, även ett antal gamla och nya uppdrag. Det stora antalet projekt beror på en stor ansökningsansats under föregående verksamhetsår och ett gott utfall av beviljade ansökningar. Projekten har inneburit att mer personal har kunnat rekryteras till naturvårdsverksamheten och under 2018 har det utöver verksamhetsansvarig Tobias Nilsson som arbetat heltid varit ytterligare 4 personer avlönade på deltid i projekten. Den stora omsättningsökningen inom naturvården och det ökade antalet anställda med naturvårdsfokus ger goda förhoppningar om Naturcentrums arbete inom området kommande verksamhetsår och goda möjligheter att fortsätta växla upp verksamheten.

Skötsel av områden

Slätter av ängsmarker

Naturcentrum har sedan många år tillbaka ansvaret för slätter av några av länets mest värdefulla ängsmarker. Detta uppdrag har genomförts av Naturcentrums naturvårdare under sensommaren 2018. Slätter har genomförts vid Kråkhättan, Kapellskär, Maran, Kista hav och Djävulsviken. Dialog har förts med Länsstyrelsen om att öka tillgängligheten till områdena men ännu har ingen åtgärd konkretiserats.

Tillsyn av naturreservat

På uppdrag av länsstyrelsen gör vi årligen tillsyn i naturreservaten Hummelberget, Kornamossen, Karlsdalsmossen, Rimsjö, Rimsjöskogen, Mornäsan, Råda och Vågsjön. Tillsyn görs vid flera tillfällen varje år. En viktig del av tillsynen är att se naturreservaten ur ett tillgänglighetsperspektiv och Naturcentrum har därför föreslagit ett flertal åtgärder för Länsstyrelsen för att göra de områden som är möjliga och intressanta mer tillgängliga för besökare. I dagsläget är det bara ett fåtal som är besöksvänliga.

Projekt och uppdrag

Grönt kulturarv i framtidens lantbruk

NNC har inom ramarna för projektet Grönt kulturarv för framtidens lantbruk dels ordnat en kurs i odling av äldre spannmålssorter och dels odlat för uppförökning och demonstration på Färsna gård.

Idén med projektet är, förutom att bidra med kunskapsutveckling, att undersöka möjligheten att genom ökad odling av alternativa grödor på ett positivt sätt påverka landskapsstrukturen i framför allt skogsbygd.

Kursen drog många deltagare och vi har med vår egen odling lyckats uppföröka åtta sorter av baljväxter och lika många sorter av spannmål. Det gör det möjligt för oss att under kommande år odla i större skala och förhoppningsvis även dela med oss av vårt utsäde för att fler odlare ska kunna prova på.

Kultursorterna på stark frammarsch och intresset från både lantbrukare och kunder stort, så vi förväntar oss att det gröna kulturarvet snart frodas på Färsna gård och på gårdar runtom i landet i betydligt större omfattning än det gör idag!

Knappt 40 deltagare vid kurs i odling av äldre spannmålssorter.

Uppdrag för Åkerströmmens vattenvårdssamverkan

Projektansökningar för våtmarkssatsningar i Malmby (Norrtälje kommun) och Hederviken (Vallentuna kommun) skrevs under februari månad. Den sistnämnda på uppdrag av den kommunala samverkansgruppen "Åkerströmmens vattenvårdssamverkan". Naturcentrum anlidade Vattencentrum och Jonathan Alm för uppdraget.

Utfallet blev två LONA ansökningar som beviljades i respektive kommun i april 2018 och Naturcentrum arbetar därmed vidare med projektet "våtmark Malmby".

Våtmark Malmby

NNC beviljades genom den s.k. Våtmarkssatsningen (LONA) stöd till genomförandet av projektet Malmby våtmarkssatsning och tanken var från början att projektet skulle vara genomfört under 2018. Efter att det ställts krav på en arkeologisk utredning har genomförandet skjutits till 2019.

I projektet är tanken att genom en dämning i en avlång dalgång i Närtuna skapa ett cirka 3,6 hektar stort vatten med två öar. En våtmark här kommer kunna bidra till flödesutjämning, rening av växtnäring samt bidra till ökad biologisk mångfald. Den dämmande vällen blir som mest 2 meter hög och vattendjupet som mest ca 1,5 meter. Ytan som tas i anspråk av våtmarken är svår att nyttja till

annat på grund av årliga översvämningar, intilliggande mark är beteshagar och skogsmark. Den tilltänkta våtmarken ligger i direkt anslutning till Malmby gravfält, platsens stora kulturmiljövärde ges ett mervärde av det rika fågelliv och den naturvariation som våtmarken kan ge.

Dalgången västerut från Malmby gravfält.

Bildande av vattenvårdssamverkan i Norrtälje

Med stöd från Jordbruksverket påbörjades under 2018 arbetet med projektet Bildande av vattenvårdssamverkan. Projektet kommer att pågå fram till våren 2020.

Bristen på initiativ och åtgärder för förbättrande vattenkvalité är stor i Norrtälje kommun. Dessvärre är behovet av åtgärder lika stort. Vår bedömning är att det enda effektiva sättet att komma tillrätta med dessa problem är att samla alla berörda aktörer. De behöver själva komma till tals, dela andras perspektiv och bidra med engagemang och kunskap i gemensamma ansträngningar.

Norrtälje Naturcentrum och Utvecklingscentrum för Vatten utgår ifrån deltagandeprocesser där alla berörda aktörer kan vara med och forma samverkan. Projektet omfattar en teknisk del som syftar till att på ett pedagogiskt sätt sammanfatta framför allt vilka vattenvårdande åtgärder som utförts status i våra vatten samt status för våra vatten. I kommunikationsdelen samlar vi projektets aktörer i aktörsgrupper. Deltagande aktörer ges möjlighet att dela med sig av sina tankar och upplevelser av frågor som rör vattenvård och samverkan kring densamma.

Målet är att med hjälp av seminarier sätta deltagande aktörer i dialog med varandra för att genom samarbete utforma ett beslutsunderlag som ska ligga till grund för hur en vattenvårdssamverkan för Norrtälje kommun ska utformas för att långsiktigt påverka omfattningen på vattenvårdande åtgärder.

Erkenleden

Sjön Erken och dess omgivande natur är av unikt slag och det är inte en tillfällighet att väldigt många av områdets skogsbestånd ombildats till naturreservat. Både sjö, naturreservat och annan omgivande natur är idag dåligt besökt vilket gav oss skäl att undersöka möjligheten att utveckla det rörliga friluftslivet i området. Vi har i förstudien tittat på geografiska betingelser, naturvärden och framkomlighet. Vi har även försökt få överblick över det befintliga idag i form av näringsverksamhet, service och aktiviteter. Med hjälp av referensprojekt har vi undersökt vilka tänkbara utvecklingsmöjligheter som finns i området då det kommer till naturturism, med fokus på vad som skulle kunna gynna den lokala näringsverksamheten.

Projektet som var en förstudie finansierades av LONA och Norrtälje kommun.

Ekbacke på Norr Malma vid sjön Erken.

Skog för alla

Det finns ett starkt behov att utveckla skogsbruksmetoder som innebär ett lönsamt skogsbruk med bibehållande av naturvärden och sociala värden. Skogar nära tätorter och skogsområden som genomkorsas av vandringsleder är exempel på områden där det är önskvärt att hitta bruksformer som bevarar dessa värden. Intresset är stort från skogsägare, men konkreta exempel på skogsbruksmetoderna saknas till stor del i regionen.

Med detta projekt ges möjlighet att erbjuda intresserade skogsägare nödvändig kunskap och involvera dem i arbetet med att skapa modeller för nya skogsbruksmetoder, med utgångspunkt i deras egna behov. Med kunskapen och visst ekonomiskt stöd sänker man tröskeln för skogsägare och genom exemplen hoppas vi på det här sättet få bollen i rullning för ett skogsbruk som bevarar sociala och ekologiska värden, samtidigt som de är ekonomiskt hållbara.

Projektet har dels en lokal avdelning med flera moment som utförs under 2019 och dels en nationell avdelning som bara bestod av själva kursmomentet som avslutades under 2018. 40 skogsägare, varav hälften lokala, deltog i kursen under hösten 2018. Den lokala avdelningen i projektet är finansierad genom LONA samt Norrtälje kommun, och den nationella finansieras av Skogsstyrelsen.

Värt att se i Roslagens natur

För att människor ska få kännedom om naturområden och besökare ska hitta ut i dem behövs en korrekt, uppdaterad och lättillgänglig vägvisare online. En sådan saknas idag. Genom projektet har information om besöksvärda naturområden i Norrtälje kommun agits tillvara genom att revidera texter från boken Värt att se i Roslagens natur, utgiven 1992. Texterna har publicerats på en hemsida och illustreras av nytagna bilder av arter och miljöer. En nättjänst av det här slaget är fundamental för besöksnäring, kommuninvånarna och andra som vill hitta Roslagens smultronställen.

Värt att se i Roslagens natur är finansierat av LONA och Norrtälje kommun och avslutas under tidiga delen av 2019.

Gunnarsmaren

Projektet, som finansieras av LONA och Norrtälje kommun, syftar till att 2018-2020 restaurera länets största extremrikkärr, Gunnarsmaren på Riddersholm på Rådmansö, för att öka våtmarkens vattenhållande förmåga samt främja den biologiska mångfalden. Gunnarsmaren röjs på högre växtlighet och slås och det gamla avvattningsdiket läggs igen. Rövning är påbörjad och den första vattenprovtagningen och fotodokumentationen är genomförd.

Leder till naturupplevelser i Roslagen

Projektet inleddes 2017 och har delvis genomförts under 2018 med beviljade medel från Alvins fond. Projektet innehåller två delar. Delprojekt 1: "Erkenleden – en dubbel led kring en av länets vildmarkspärlor" innebär att påbörja utvecklingen av en mindre del av den tänkta leden Erkenleden. Delprojekt 2: "Utveckling av naturupplevelser i det stadsnära Färsna-området" handlar om att påbörja arbetet med att skapa slingor i området för att göra det spännande för besökarna att upptäcka det. Arbetet med projektet kommer att avslutas under sommaren 2019.

Blommor för Bin

I det nationella projektet Blommor för Bin samlas pengar in till åtgärder som utförs av lantbrukare. Åtgärderna består i att lantbrukarna etablerar en vall-baljväxtblandning med en för vilda bin gynnsam sammansättning av örter. Projektet som startades 2016 på initiativ av NNC har blivit en stor succé och under 2018 utfördes åtgärder i samarbete med Arla som engagerade drygt 30 av sina gårdar. Projektet tilldelades och pris för bästa innovation på UNDP:s vårgala 18 april 2018.

UNDP:s chef Achim Steiner tillsammans med projektedare Tobias Nilsson.

Naturen i Litteraturen

Norrtälje Naturcentrum genomförde i samarbete med Stadsbiblioteket i Norrtälje en ny upplaga av *Naturen i litteraturen* 20 oktober 2018, temat var från "Från kulturax till historisk limpa". Talade inför en entusiastisk publik gjorde Norrtälje Naturcentrums projektledare Tobias Nilsson, forskaren och författaren Matti Leino, samt forskaren och bagaren Karin Gerhardt

Guidningar och andra mindre uppdrag

Tobias Nilsson närvarade vid KSLA:s årliga högtidssammankomst 29 januari eftersom han genomfört under 2017 guidade KSLA:s styrelse genom Roslagens jordbrukslandskap.

14 februari genomförde Tobias en presentation för STF Roslagen av Naturcentrums arbete med Roslagsleden och andra friluftsområden ur ett naturvårdsperspektiv.

På Världsmiljödagen 5 juni fick Tobias Nilsson pris av Centerpartiet i Norrtälje kommun för sitt ”outtröttliga engagemang för Roslagens natur”. ”Tobias är en eldsjäl, som också engagerar människor omkring sig och lyckas bygga goda samarbeten.”, lød en del av motiveringen.

Styrelse och personal

Styrelse

Under verksamhetsåret 2018 har styrelsen för Norrtälje Naturcentrum bestått av följande ledamöter:

Bridget Wedberg (mp) – ordförande
 Kristina Drotz (s) - ledamot
 Kurt Pettersson (c) - ledamot
 Peter Högström (m)
 Karin Beronius (l) - ledamot
 Leif Johansson (kd) - ledamot
 Bertil Karlsson (v) - ledamot
 Kent Björklund (roop) - ledamot
 Helena Ekekihl (sd) - ledamot
 Nils Edberg (RNF) - ledamot
 Gabriel Ekman (ROF) – ledamot

Christer Stighäll (mp) - ersättare
 Christina Hallingström (s) - ersättare
 Britt-Marie Åhman (c) - ersättare
 Pehr Olof Ohlberger (m) - ersättare
 Per Börjesson (fp) - ersättare
 Bengt Carlström (kd) - ersättare
 Ingela Brinkefeldt (v) – ersättare
 Marie Karlsson (roop) - ersättare
 Ingemar Ögren (sd) - ersättare
 Rolf Embro (RNF) - ersättare
 Gert Straschewski (ROF) - ersättare

Personal

Stiftelsens anställda under 2018 har varit:

Lotta Andersson, Verksamhetsledare och Naturskolepedagog
 Jens Reutercrona, Controller och Stiftelsesekreterare
 Tobias Nilsson, projektledare och verksamhetsansvarig Naturvård
 Christoffer Hallbäck, projektanställd Naturvård
 Annika Ström, projektanställd Naturvård, 3 månader
 Lars Dahlstedt, timanställd Naturvård
 Anna Westerlund, projektledare, naturskolepedagog och verksamhetsansvarig Utomhuspedagogik
 Susanne Jansson, projektledare och naturskolepedagog Utomhuspedagogik
 Shaleema Begum, verksamhetsassistent
 Rahima Gharibzada, timanställd, språkstöd Utomhuspedagogik
 Annelie Nohrin, naturvårdare
 Lotta Gustavsson, naturvårdare, pension juni 2018
 Kristian Berlin, naturvårdare

Köpta tjänster och utbildning

Konsulter & Entreprenörer

Under året anlätades Lena Beckman som arbetsledare och gårdssamordnare. Hon arbetade under perioden april – december. För praktiska moment, skogshantering samt reparationer har TW´s däck och diverse engagerats och för slåtter av rikkärr under sommaren användes, liksom tidigare år, Farmartjänst i Roslagen.

I projektet "Gunnarsmaren" anlätades Norrtälje kommun / socialförvaltningens styrka från Resurspoolen för skogsrojning och i projektet "Värt att se i Roslagens Natur" har en rad skribenter, fotografer och andra konsulter engagerats.

Stiftelsens löneadministration liksom deklaration och bokslut har skötts av Veronica Ljungström, V.E.L.J. RoslagsEkonomi AB, revision har utförts av Alexandra Lindqvist, Hammarbergs Revisionsbyrå.

Utbildning och kurser

Under 2018 har Norrtälje Naturcentrums personal deltagit i följande utbildningar och kurser:

- 10 mars deltog Tobias vid Edebo LRF:s seminarium kring konkurrenskraft i och livskraft i lokal odling
- 12 april deltar Naturcentrum vid Landsbygdsnätverkets dag om naturturism
- Anna Westerlund, Susanne Jansson och Lotta Andersson deltog i konferens på ämnet rovdjursinformation vid Rovdjurscentrat De 5 Stora i Järvsö i april 2018.
- Susanne Jansson har deltagit i de träffar som regionen anordnat om FaR som ett led i kvalitetssäkring av FaR-certifiering.

Norrtälje Naturcentrum i media 2018

Norrtälje Naturcentrums verksamhet och personal har uppmärksamats i medier vid följande tillfällen

Norrtälje Tidning

- 24 februari – Projektet ”Grönt Kulturarv i framtidens lantbruk” presenteras
- 12 mars – Susanne Jansson, Norrtälje Naturcentrum, om skogens betydelse
- 29 april – Norrtälje Naturcentrum beviljas fyra LONA projekt med medfinansiering av Norrtälje kommun
- 19 maj – Projektet ”Naturen en väg till integration och mångfald i Norrtälje kommun”
- 16 september - Mångfaldsodlingen i projekt "Naturen – en väg till integration/mångfald"
- 7 november – inbrott på Färsna gård
- 18 november – uppskattad kurs i ”Mervärdesskogsbruk” med Norrtälje Naturcentrum

Norrtälje.se

- 28 maj – Häng mé till Färsna

Sveriges Radio p1 – Studio Ett

- 27 september - NNC:s arbete med strandängarna utmed Brosjön i Väsby, Roslagsbro uppmärksammades av Studio Ett i SR P1. Inslaget spelades in 17 jul 2018.

Färsna gård storsatsar på odling till våren – vill visa att det går att ta fram äldre spannmål

Norrtälje Naturcentrum och Veterantraktorklubben slår sina påsar ihop och påbörjar ett nytt samarbete till våren. Tillsammans ska de få liv på åkrarna runt gården och odla äldre spannmål, baljväxter och rotfrukter.

Tobias Nilsson (tv) och Bengt Ericsson från veterantraktorklubben står och planerar på den plats som är tänkt att fungera som odlingsmark till våren.

Bild: Jesper Jäger-Ärlestad

KULTUR | 12 mar 2018

För Susanne Jansson är skogen en livsstil: "Det är där vi hör hemma, människan behöver träna på att leva här och nu"

Susanne Jansson är jägmästare, skogsägare och naturpedagog. – Människan ska vara en del av helheten, säger hon.

Bild: Margaretha Levin Blekastad

Miljonbelopp i bidrag till Roslagens natur "Vi kan förverkliga drömmarna"

Länsstyrelsen ger 1.214.000 kronor till Norrtälje Kommun. Pengarna ska gå till ett antal olika projekt inom natur och naturvård runt om i kommunen.

– Vi vill satsa på naturvård, säger Ingrid Landin (MP) kommunalråd.

Bridget Wedberg (MP), Anders Olander (C), Ingrid Landin (MP) och Tobias Nilsson, ansvarig för naturvård vid Norrtälje Naturcentrum.

Bild: Tobias Stahl

Svensk natur och odling i fokus för nytt integrationsprojekt: "Ett sätt att komma in i samhället"

Det odlas, grävs och lärs en massa på Färsna gård då kvinnor från olika delar av världen förenas och tillsammans deltar i både praktiska och teoretiska uppgifter som att plantera tomater och lära dess namn på svenska.

Sirad berättar att hon gillar att vara i trädgården och plantera.

Bild: John Fagerström

NORRTÄLJE KOMMUN | 16 sep 2018

På Färsna gård förenas kulturer – över polkabetor och minimeloner: "Vi har så mycket att lära av varandra"

Bland chilipeppar, meloner och zucchinis ska även en hållbar integration växa fram. Det är tanken bakom ett av de senaste mångfaldsprojekten som det just nu satsas stort på ute på Färsna gård.

Sorhab Jafari och Anna Westerlund visar upp resultatet från årets mångfaldsodling.

Bild: Britta Söderberg

NORRTÄLJE KOMMUN | 7 nov 2018

Inbrott på Färsna gård – tjuvarna stal bilar och körde därifrån

Under natten mot onsdag utsattes Färsna gård för inbrott. Vid inbrottet stals bland annat två bilar.

NÄRINGS LIV | 18 nov 2018

Skogsbruk som ger högre värde – ekonomiskt och miljömässigt: "Som min pappa skötte skogen"

Under fyra helger har skogsägare kommit från när och fjärran till Färsna gård i Norrtälje för att lära sig skogsbruk med mervärde och utan kalhyggen. Lite förenklat går det ut på att ta bort stora träd, friställa nästa generations träd och spara träd som ska stå på tillväxt. – Som min pappa skötte skogen, säger Ylva Erikson Lind Ortalalund.

Vilka träd ska sparas till nästa generation och vilka ska man ta bort redan nu? Bonnie Nilzon lär ut hur man ska tänka.

Bild: Grethel Hjuberg

Häng med till Färsna – här tränas svenska språket med naturen som klassrum

28 maj 2018

Se film från Färsna gård där integrationsprojektet "Naturen en väg till integration och mångfald" pågår.

På Färsna gård grävs, skrattas och sjungs det. Och tränas på svenska språket. Det är ljudet av samverkansprojektet "Naturen en väg till integration och mångfald i Norrtälje kommun" som Norrtälje Naturcentrum projektleder och driver. Finansiär är Länsstyrelsen i Stockholms län.

Målet är att visa på utomhuspedagogik och som en resurs och metod i etableringsfasen av nyanlända människor. De olika delarna är Grönt klassrum, Hållbar praktik och Natur för alla. Se filmen från Färsna och hör Anna Westerlund, legitimerad lärare och projektledare Naturskolan, och Ingrid Landin (MP) samtala om projektet.

SR P1: Studio Ett 27 september

102 min

Tor 27 sep 2018 kl 16.03

NNC:s arbete med strandängarna utmed Brosjön i Väsby, Roslagsbro uppmärksammades av Studio Ett i SR P1. På bilden intervjuas lantbrukaren Thomas Larsson, en av projektets huvudpersoner.

Korta fakta om Norrtälje Naturcentrum

Norrtälje Naturcentrum är ett samlingsnamn för stiftelsens alla verksamheter; Naturvård, utomhuspedagogik och förvaltning

Norrtälje Naturvårdsstiftelse är en kommunalt inrättad stiftelse vars syften är;

- *att ta tillvara och stärka allmänhetens intresse för miljö- och naturvårdsfrågor*
- *att informera om Roslagens natur, om miljövard och om naturvårdsfrågor*
- *att bevara och skydda miljö- och naturvårdsvärden av stort allmänt intresse*
- *att förvalta naturreservat, naturvårdsområden och övriga naturvärden*

Norrtälje Naturvårdsstiftelse instiftades 1989 för att vara en resurs för Norrtälje kommun

Kontakta oss:

Norrtälje Naturcentrum, Färsna gård 1, 761 54 Norrtälje

norrtalje@norrtaljenaturcentrum.se, 0176 – 184 02

www.norrtaljenaturcentrum.se